

32 Cdo 500/2000

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Ivany Štenglové a soudců JUDr. Zdeňka Dese, JUDr. Františka Faldyny, CSc., JUDr. Kateřiny Horňachové a JUDr. Ing. Jana Huška, v právní věci žalobce R. P., , zast. advokátem, proti žalované L. I., a.s., zast. advokátem, o určení právního statutu žalované, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 1. prosince 1999, č.j. 7 Cmo 486/99-68, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobce je povinen zaplatit žalované náklady řízení 1075,- Kč, do rukou jejího právního zástupce.

O d ů v o d n ě n í :

Napadeným rozsudkem potvrdil odvolací soud rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29.3.1999 č.j. 12 Cm 212/99-34.

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovým zjištěním soudu prvního stupně, které má oporu v provedeném dokazování a rovněž s právním posouzením soudu prvního stupně.

Odvolací soud uzavřel, že právo na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, konané dne 29.5.1996, jímž společnost rozhodla o své přeměně z investičního fondu na akciovou společnost s jiným předmětem podnikání, zaniklo prekluzí podle § 131 odst. 1 a § 183 odst. 1 obch. zák. Po tomto dnu již soud nemůže vyslovit neplatnost tohoto usnesení a nemůže ani tuto neplatnost posuzovat jako předběžnou otázku. Proto odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil s tím, že připustil proti svému rozsudku dovolání. Co do rozsahu právních

otázek ohledně kterých požadoval žalobce připsání dovolání, odkázal soud na podání založené na čl. 64 spisu, kde dovolatel formuluje otázky zásadního právního významu takto:

“- jak přihlížet k obsahu usnesení valné hromady investičního fondu po uplynutí tří měsíců, je-li obsah tohoto usnesení v rozporu se zvláštní kogentní úpravou veřejnoprávního charakteru a v rozporu se základními principy investičního fondu jako instrumentu kolektivního investování?

- změna právních skutečností, která nemohla nastat, se stává zápisem této změny do obchodního rejstříku existující (platnou)?

- je soudní přezkum právního postavení subjektů (investičního fondu - akciové společnosti), o němž je důvodné pochybovat vyloučen?”

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce, zastoupený advokátem, v otevřené lhůtě dovolání. Co do přípustnosti dovolání odkázal na ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř.

V odůvodnění dovolání široce rozvedl právní názor, že z ustanovení § 1 odst. 4 a § 3 odst. 1 zákona č. 248/1992 Sb., ve znění platném před 1.7.1996, vyplývá, že investiční fond nemohl platně rozhodnout o změně svého předmětu podnikání ani změně obchodního jména a tím ani o své změně na společnost s jiným předmětem podnikání. Proto je součástí jeho obchodního jména i nadále zákonný přídomek “investiční fond”, i když není zapsán v obchodním rejstříku. To platí i pro předmět podnikání, kde navíc ani Komise pro cenné papíry neodňala žalované oprávnění působit jako investiční fond. Proto podle názoru žalobce, bez ohledu na uplynutí tříměsíční lhůty podle § 131 odst. 1 obch. zák., nelze považovat za platné usnesení valné hromady, které je v rozporu s kogentní právní normou veřejnoprávního charakteru, která je normou speciální, mající přednost před úpravou společností v obchodním zákoníku a nelze k němu tedy ani přihlížet. Obsah usnesení valné hromady je proto “tzv. nicotný či nulitní - tedy právně irelevantní.”

Dále pak dovolatel uvádí některé další případy, o kterých soudí, že rozhodnutí valné hromady, učiněné v rozporu se zákonem, by nebylo možné považovat za platné - např. rozhodnutí o zřízení soukromé burzy cenných papírů, rozhodnutí o vyloučení odpovědnosti za škodu stanovené zákonem, rozhodnutí o vyloučení platnosti mezinárodní úpravy týkající se ochrany zaměstnanců, apod.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že zápisy změny obchodního jména a předmětu podnikání do obchodního rejstříku mají konstitutivní charakter. Z toho vyplývá, že okamžikem zápisu ztrácí investiční fond charakter investičního fondu. Přeměnu investičního fondu zakázal až zákon č. 124/1998 Sb., do té doby byla podle názoru žalované přípustná. Dále pak uvádí, že po uplynutí lhůty stanovené v § 131 obch. zák., již nelze vyslovit neplatnost usnesení valné hromady a cituje, byť bez odkazu, z dále uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu zabývajícího se problematikou přeměny. Namítá též nedostatek naléhavého právního zájmu na určení.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř., a to v rozsahu právních otázek uplatněných dovolatelem v dovolání, tj. k řešení právní otázky, zda je, bez ohledu na uplynutí tříměsíční lhůty podle § 131 odst. 1 obch. zák. a na to, že došlo k zápisu změn přijatých usnesením do obchodního rejstříku, možno považovat za platné usnesení valné hromady, které je v rozporu s kogentními ustanoveními zákona č. 248/1992 Sb., upravujícími obchodní jméno a předmět podnikání investičního fondu a zda je možno přezkoumávat právní postavení subjektů vzniklé z takového usnesení.

Jak již Nejvyšší soud uzavřel v rozsudku ze dne 22.7.1998 č.j. 32 Cdo 587/98-97, zákon č. 248/1992 Sb., ve znění před novelou provedenou zákonem č. 151/1996 Sb., (dále jen "ve znění před novelou"), nedovoloval přeměnu investičního fondu na akciovou společnost s jiným předmětem podnikání. Tento závěr učinil Nejvyšší soud za situace, kdy rozhodoval o platnosti usnesení valné hromady na základě žaloby podle ustanovení § 183 a § 131 obch. zák., ve znění před novelou, provedenou zákonem č. 142/1996 Sb. (dále jen "ve znění před novelou").

V projednávané věci však Nejvyšší soud nerozhoduje o žalobě na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o přeměně investičního fondu na akciovou společnost s jiným předmětem podnikání (dále jen "přeměna") a nemůže tedy posuzovat platnost usnesení o přeměně v rámci žaloby na neplatnost takového usnesení podle § 183 a § 131 obch. zák. Proto se v rámci projednávané věci - v souladu s jednou z tvrzených otázek zásadního právního významu - musel Nejvyšší soud zabývat tím, zda za situace, kdy nedošlo k prohlášení rozhodnutí valné hromady, která rozhodla o přeměně, za neplatné postupem podle § 131 a § 183 obch. zák., může soud přezkoumávat platnost takového usnesení v řízení o určení právního statutu žalované, popřípadě v jiném řízení.

V ustanovení § 131 odst. 1 obch. zák., ve znění před novelou, které podle ustanovení § 183 obch. zák., ve znění před novelou, platí obdobně i pro akciovou společnost, se určuje, že každý společník, jednatel nebo člen dozorčí rady společnosti může požádat do tří měsíců soud, aby vyslovil neplatnost usnesení valné hromady, pokud je v rozporu s právními předpisy, společenskou smlouvou, popřípadě stanovami.

Ustanovení § 131 a § 183 obch. zák. tedy na jedné straně přiznává vymezenému okruhu osob právo domáhat se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady pro rozpor se zákonem, společenskou smlouvou či stanovami, na straně druhé však toto právo omezuje tříměsíční lhůtou, po jejímž uplynutí se již uvedené osoby vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady domáhat nemohou. Zákon přitom nerozlišuje mezi jednotlivými důvody neplatnosti a staví tak naroveň porušení stanov či společenské smlouvy s porušením kogentních ustanovení zákona. Citovaná ustanovení však výslovně neřeší otázku, zda je přípustné rozhodovat o neplatnosti usnesení valné hromady i v jiných případech, než v případech, jež jsou uvedeny v § 131 a § 183 obch. zák. V projednávané věci, jak je patrné ze shora uvedeného, však je nezbytné právě uvedenou otázku vyřešit.

V usnesení ze dne 13.1.1999 sp.zn. 1 Odon 101/98, publikovaném v časopisu Právní rozhledy č. 5/1999, Nejvyšší soud dovodil, že nelze-li ze samotného znění ustanovení § 131 a § 183 obch. zák., ve znění před novelou, učinit jednoznačný závěr o jeho důsledcích, je nutno je posuzovat, v souladu s ustanovením § 1 odst. 2 obch. zák., podle zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník. Jednou ze stěžejních zásad obchodního zákoníku, je zásada ochrany třetích osob, které jednají v dobré víře. Prohlášení usnesení valné hromady za neplatné nad rámec upravený v ustanovení § 131 a § 183 obch. zák. by mohlo znamenat podstatný zásah do práv takových osob, a to zpravidla zásah tím větší, čím delší doba by uplynula od přijetí usnesení, do jeho prohlášení za neplatné. Uvedenému závěru nasvědčuje i stanovení poměrně krátké lhůty pro podání žaloby na

neplatnost usnesení valné hromady v ustanovení § 131 obch. zák. a omezení okruhu osob, které mohou žalobu podat.

Taková situace nastane např. pokud je usnesením valné hromady rozhodnuto o zvýšení základního jmění, toto zvýšení bylo zapsáno do obchodního rejstříku a společnost na základě takového zápisu emitovala akcie na zvýšení základního jmění. Následné prohlášení usnesení valné hromady za neplatné by navodilo situaci, kdy nedošlo ke zvýšení základního jmění společnosti a akcie na zvýšení základního jmění nebyly platně vydány (§ 5 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb.). Práva osob, které v dobré víře řádně splatily své vklady, by byla výrazně poškozena, neboť by v důsledku takového rozhodnutí přišly o akcie, které řádně splatily. Tento důsledek ještě umocňuje to, že poté, co byly zaknihované akcie na zvýšení základního jmění připsány na účty majitelů, nelze již, jde-li o zastupitelné akcie, rozlišit, které z nich byly vydány při založení společnosti a které při zvýšení základního jmění.

Možnost rozhodnout o neplatnosti usnesení valné hromady, jehož neplatnosti se žádná z oprávněných osob nedovolala bez časového omezení, je však v rozporu též se zásadou právní jistoty, která je rovněž jednou ze zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník. Vytvoření právní situace, kdy může být kdykoli, bez časového omezení a bez ohledu na to, zda již byla zapsána do obchodního rejstříku právní skutečnost, o které valná hromada usnesením rozhodla, zrušeno usnesení zakládající tuto skutečnost, činí zcela nejistým právní postavení všech osob, které kdykoli v budoucnu budou na základě takového stavu v dobré víře jednat. Přitom další ze zásad obchodního zákoníku, zásada ochrany menšinových společníků, je zajištěna právě ustanovením § 131 a § 183 obch. zák. Každý společník (akcionář) má možnost hájit podle uvedených ustanovení svá práva porušená většinovými společníky (akcionáři) a závisí pouze na jeho rozhodnutí, zda uvedené právo využije.

Tento obsah ustanovení § 131 a § 183 obch. zák. pak dovedla do důsledků novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 141/1996 Sb., která v ustanovení § 183 odst. 2 písm. b) pro případy, kdy by v důsledku prohlášení usnesení valné hromady za neplatné mohlo dojít k podstatnému zásahu do práv získaných třetími osobami v dobré víře, zcela vylučuje možnost prohlášení usnesení valné hromady za neplatné a která tedy přiznává přednost zajištění ochrany práv třetích osob, jednajících v dobré víře a právní jistoty, před ochranou zájmů menšinových akcionářů i samotné společnosti. Taková úprava by nepochybně postrádala jakýkoli smysl, pokud by bylo možno přezkoumávat platnost usnesení valné hromady i v jiném řízení, než v řízení podle § 131 a § 183 obch. zák.

Ze všech uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že ustanovení § 131 (a § 183) obch. zák. je třeba vykládat tak, že po marném uplynutí lhůty v něm uvedené již nelze přezkoumávat platnost usnesení valné hromady a usnesení je proto nutno považovat za platné. Tím není dotčena povinnost rejstříkového soudu postupovat před povolením zápisu skutečnosti, která vyplynula z usnesení valné hromady, do obchodního rejstříku, v souladu s ustanovením § 120 odst. 2 o.s.ř. Jakmile však již byla taková skutečnost do obchodního rejstříku pravomocně zapsána, nelze postupovat podle § 200a odst. 2 o.s.ř. a provedený zápis přezkoumávat jinak, než na základě rozhodnutí o žalobě podle § 131 a 183 obch. zák.

Pokud pak dovolatel namítá, že některá rozhodnutí valné hromady, učiněná v rozporu se zákonem, není možné považovat za platná, ale že jde o rozhodnutí nicotná, přičemž jako příklad uvádí rozhodnutí o zřízení soukromé burzy cenných papírů, rozhodnutí o vyloučení odpovědnosti za škodu stanovené zákonem, rozhodnutí o vyloučení platnosti mezinárodní úpravy týkající se ochrany zaměstnanců, a další rozhodnutí obdobného charakteru, k tomu Nejvyšší soud uzavřel, že s tímto závěrem dovolatele lze souhlasit. Valná hromada akciové

společnosti jako nejvyšší orgán této společnosti může rozhodovat o těch věcech akciové společnosti, které do její působnosti svěřuje zákon nebo stanovy a může svými usneseními zavazovat společnost, její funkcionáře a akcionáře, popřípadě, ale jen v rozsahu připuštěném zákonem, další osoby. Přitom stanovy akciové společnosti nemohou platně svěřit do její působnosti rozhodování o věcech, o kterých podle kogentního ustanovení zákona rozhodovat nemůže - taková úprava ve stanovách by byla neplatná pro rozpor s kogentním ustanovením zákona.

Jestliže valná hromada rozhodla o věci, o které v rámci své působnosti rozhodovat nemůže, neboť do její působnosti takové rozhodování nepatří, nemá takové rozhodnutí žádné právní účinky ani v rámci společnosti, natož ve vztahu ke třetím osobám. To se týká nejen případů uvedených dovolatelem, ale stejně tak by takové účinky nemělo např. rozhodnutí o jmenování likvidátora dceřinné společnosti či rozhodnutí o tom, že valná hromada odvolává zákonné zmocnění akcionářů, uvedených v § 181 odst. 1 obch. zák. podat žalobu podle § 182 odst. 2 obch. zák. anebo dokonce o tom, že valná hromada jmenuje předsedu Komise pro cenné papíry.

Rozhodnutí o změně předmětu podnikání a rozhodnutí o změně obchodního jména však mezi takové věci nepatří, protože rozhodování o nich zákon valné hromadě společnosti svěřuje, neboť jde o rozhodnutí o změně stanov společnosti. Proto se při takovém rozhodování uplatní shora uvedený postup a takové rozhodnutí nelze po marném uplynutí lhůty podle § 131 odst. 1 obch. zák. a nenapadnutelném zápisu skutečnosti jimi založené do obchodního rejstříku pokládat za neplatné nebo nicotné, ani když bylo přijato v rozporu s kogentním ustanovením zákona.

Dalšími námitkami, které dovolatel uvedl v doplnění dovolání se dovolací soud nemohl zabývat, neboť se nevztahovaly k právním otázkám, o kterých soud připustil dovolání.

Protože Nejvyšší soud shledal právní závěry, na kterých odvolací soud založil napadené rozhodnutí zcela správnými, dovolání žalobce podle ustanovení § 243b odst. 1 o.s.ř. zamítl.

O nákladech dovolacího řízení rozhodl dovolací soud podle ustanovení § 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o.s.ř., a přiznal žalované náklady za jeden úkon právní pomoci - vyjádření k dovolání a paušální náhradu nákladů řízení podle vyhlášky č. 177/1996 Sb.

Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.

Nesplní-li žalobce dobrovolně, co mu ukládá toto vykonatelné rozhodnutí, může se žalovaná domáhat soudního výkonu rozhodnutí.

V Brně 1. června 2000

JUDr. Ivana Š t e n g l o v á , v.r.

předsedkyně senátu

Za správnost vyhotovení: Ivana Navrátilová

Zdroj: <http://www.nsoud.cz>